

Het komt erg op communicatie aan

In gesprek met Froukje Heynink, voormalig kinderrechter

door Mirjam Diatlowicki en Carla Droogh

Froukje Heynink was vijf jaar lang kinderrechtster in Haarlem. Nu doet zij vooral strafrecht. We willen graag met haar praten over haar visie, haar drijfveren en haar ervaringen in die functie.

We worden hartelijk ontvangen door Froukje en nemen plaats in de gezellige woonkeuken.

Froukje, kun je iets over jezelf vertellen?
‘Ik ben geboren in Amsterdam. Vader, moeder, broertje en ikzelf. Dus braaf volgens het model van de ideale standaard familie. Ik ben ooit met een studie kunstgeschiedenis

begonnen en had een vakantiebaantje in het Stedelijk Museum als telefoniste en recepti- oniste. Daar zag ik al die conservatoren en dacht: er zijn te weinig van dat soort banen, dat gaat mij nooit lukken. Ik ben niet bijdehand genoeg en dus heb ik straks geen brood op de plank. Dan toch maar rechten. Rechten wilde ik eigenlijk niet studeren, want dat had mijn moeder ook gestudeerd en je gaat natuurlijk niet de platgetreden paden van je ouders volgen... vond ik op mijn achttiende, negentiende. Na mijn stu- die werkte ik bij de gemeente Amsterdam. Ik hield me bezig met bouwvergunningen en had een taak bij de gemeenteraad. Bij

het Joods Maatschappelijk Werk werkte ik voor de WUV, de Wet Uitkering Vervol- gingsslachtoffers. Ik heb ook mijn eigen praktijkje gehad, een soort advocaat voor de WUV, met mijn eigen clientèle. Dat heb ik ongeveer zeven jaar gedaan en toen besloot ik te gaan solliciteren naar een functie als rechter. Dat leek me leuk en ik werd aange- nomen.’

Kon je geen kinderrechtster blijven?
‘Nee, dat kon niet. Na ongeveer vijf jaar moet je verkassen, dan ben je weer aan de beurt voor een nieuwe sector. De gedachte daarachter – en dat is denk ik ook wel goed ▶

Je moet dus ontzettend oppassen dat je iedereen in zijn waarde laat en je moet ook duidelijk uitleggen waarom je bepaalde vragen stelt.

– is dat je flexibel blijft, dat je niet vastroest op je stoel of routinematig vanuit een bepaald idee denkt of handelt. Je moet je dus ook steeds opnieuw inlezen in nieuwe materie. In het begin betekent het dat je wel een enorme spurt moet maken. Dat wordt goed begeleid. Je zit bij strafrecht bijvoorbeeld eerst een half jaar met z'n drieën en dan pas ook alleen. Nu zit ik al weer drie jaar bij strafrecht. Vroeger was natuurlijk het vak van kinderrecht totaal anders. Vanaf 1995 is de wet gewijzigd en is de kinderrecht meer op afstand geplaatst van de hulpverlening en het kind. Dat heeft voor- en nadelen. Maar soms verlang je wel terug naar mensen als Anita Leuser, die haar hele leven kinderrecht is geweest. Zij was een instituut.'

Er zijn nog meer verschillen met vroeger. Nu moeten de gezinsvoogden veel meer doen in de aanloop naar de zitting.

'Ja, er is veel aan de gezinsvoogden gedelegeerd, met als gevolg dat je je als kinderrecht soms wat machteloos voelt. Je geeft bijvoorbeeld een machtiging voor een uithuisplaatsing, maar of die ook feitelijk geëffectueerd wordt, is nog maar de vraag. Ik heb wel meegemaakt dat bij een verlening van de ondertoezichtstelling, dus een jaar later op de zitting, bleek dat het kind gewoon nog bij de ouders woonde. Dat lag meestal aan de bekende wachtlijsten, waardoor met het verstrijken van de tijd bij nader inzien gekozen werd voor een andere koers. Soms ook omdat de weerstand tegen een uithuisplaatsing zo groot bleek te zijn, 6 Vakblad voor Contextuele Hulpverlening

dat de gezinsvoogd er alsnog van af had gezien. Dat laatste komt gelukkig niet vaak voor en is natuurlijk een zwaktebod, want waarom neem je anders een ingrijpende beslissing als rechter? In uitzonderlijke gevallen, als je zeker wil weten dat ook gaat gebeuren wat je voor ogen staat, verleng je de ondertoezichtstelling voor slechts drie maanden. Dan komen ze in ieder geval na drie maanden weer terug. Dan kun je kijken hoe het met de ouders gaat en wat er inmiddels is gebeurd. Ik weet dat de gezinsvoogden daar een grote hekel aan hebben. Ook omdat ze dan weer moeten rapporteren en ze het al zo druk hebben. Dat het onrust oplevert en allemaal gedoe geeft, dat snap ik, maar in sommige gevallen wil je het echt zeker weten en niet zomaar carte blanche geven.'

Dat geeft gezinsvoogden vaak het idee dat de ouders een beetje hun zin hebben gekregen. Hoe zie jij dat?

'Vaak is er strijd tussen ouders en gezinsvoogd en dat maakt het ingewikkeld. In het begin had ik de precaire situatie waarin een gezinsvoogd verkeert, minder goed door. Kritische vragen, die je wel moet stellen aan de gezinsvoogd, hadden onbedoeld het effect dat je de ouders soms hoorde denken: ha, die rechter is het helemaal met mij eens en vindt jou ook waardeloos! Je moet dus ontzettend oppassen dat je iedereen in zijn waarde laat en je moet ook duidelijk uitleg-

gen waarom je bepaalde vragen stelt. Ook krijg je in de loop der tijd een beter beeld van hoe die bepaalde gezinsvoogd werkt. Er zijn heel goede gezinsvoogden met wie je kunt lezen en schrijven en van wie je weet: als die het zegt is het een reëel, doordacht verhaal. Daar hadden wij als kinderrechtters altijd enorme bewondering voor. Want je moet er maar aan gaan staan om zo'n moeilijk gezin goed te begeleiden en weer op de rails te krijgen. Soms heb je een minder positief beeld van een gezinsvoogd of zit je met de bekende wisseling: dat de vijfde vervanger van de vervanger komt. Dat is ook voor kinderrechtters wel eens moeilijk, vooral als je bijvoorbeeld erg met een bepaalde zaak bezig bent en ziet dat het niet goed gaat met zo'n kind. Maar gezinsvoogden kunnen er ook niet altijd iets aan doen. Dan hebben ze op zich wel hun best gedaan, maar worden ze geconfronteerd met wachtlijsten. Die wachtlijsten, ik weet niet of dat inmiddels is opgelost, maken je soms moedeloos omdat je geen wapen in handen hebt om zelf iets te regelen en intussen zie je zo'n kind natuurlijk wel afglijden.'

Heb je in de rechtszaal ook echt de mogelijkheid om met mensen te praten of iets te doen met de kinderen en de ouders?

'Over het algemeen wel, zeker als je jezelf wat laagdrempelig opstelt. De bedoeling is toch dat de ouders en het kind hun verhaal kunnen vertellen en dat jij zoveel mogelijk informatie krijgt. Dan kan je uiteindelijk ook je beslissing beter nemen en motiveren. Kinderen vanaf 12 jaar en hun ouders

worden apart van elkaar gehoord, zodat ze in vrijheid kunnen praten. Meestal in de rechtszaal en bij uitzondering voor kinderen in een kamer apart om het wat veiliger te maken, zodat ze wat beter kunnen zeggen wat ze vinden. Het was een tijd gewoonte dat de kinderen in aanwezigheid van de vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming en de gezinsvoogd gehoord werden. Op een gegeven moment is dat losgelaten, omdat de vrees bestond dat ze met al die instanties erbij toch niet in vrijheid konden praten. Het aantal verzoeken om uithuisplaatsingen is sinds de zaak Savanna en de strafrechtelijke vervolging van de gezinsvoogd enorm toegenomen. Niemand durft meer het risico te lopen dat je zo'n kind in een kofferbak aantreft. Het aantal ondertoezichtstellingen is geloof ik zelfs verdrievoudigd en het aantal uithuisplaatsingen ook. Misschien is dat nu ook weer doorgeschoten. Het is zeker niet goed om een kind in een verschrikkelijke situatie te laten zitten, daar is iedereen het over eens, maar het is zo'n radicale beslissing. Soms denk je: het middel is erger dan de kwaal. Je kunt maar beter een vijf hebben bij je eigen moeder, bij wijze van spreken, dan een acht in een pleeggezin, tenminste bij een uithuisplaatsing. Het moet wel een vette drie zijn wil je profijt halen uit zo'n ingrijpende beslissing.'

Heb jij het gevoel dat er nu meer vijven en zes-minnen uit huis geplaatst worden?

'Ik kan dat nu niet beoordelen, maar er kwamen wel steeds meer zaken waarvan

Of het ook een juiste beslissing zal blijken te zijn hangt van heel veel onzekere factoren af die je niet kan weten of overzien.

---

je dacht: het is natuurlijk niet goed, maar moet het echt? Als rechter moet je daarbij afgaan op rapporten met een zekere beeldvorming en dat maakt het ook ingewikkeld. Ik kan me herinneren dat er een wat tuttige gezinsvoogd was, die meldde dat het bij moeder thuis een rommel was. Onderbroeken van de kinderen zwierven over de grond en dan had die moeder acht kinderen. Natuurlijk waren er wel meer dingen aan de hand, maar je angst is toch dat het in het rapport allemaal wordt uitvergroot en dat je meegaat in een beeldvorming, die misschien toch net even anders ligt. Hoe het anders kan? Dat is het ingewikkelde. Hoe objectief is het? Zodra er een psychiater of een psycholoog is, kun je zeggen: oké, er is een stoornis of er is een alcoholverslaving.'

Heb je een bepaalde successtory? Iets waarvan je denkt: ik ben nog steeds tevreden over dat ik toen het licht zag of een goed idee kreeg. Of: dat is eigenlijk hoe ik vind dat het zou moeten gaan.

'Dat is moeilijk te zeggen, want je volgt die kinderen niet helemaal. Op een gegeven moment weet je dus ook niet meer of het goed is afgelopen. Eigenlijk zie je alleen de gevallen terug waarbij het verkeerd gelopen is. Als het goed gaat, dan zie je het niet. En nee, er heeft ook nooit iemand een briefje geschreven met: 'Wat fijn dat u toen...'. Ik heb meerdere malen gehad dat ik dacht: is dit goed? Je weet het soms niet, dat vond

ik het lastige. Je moet uit twee kwaden kiezen. Dan zit je eindeloos te dubben. Op een gegeven moment gaat dat een bepaalde kant op. Dat ga je natuurlijk opschrijven en dan kun je het rechtvaardigen. Maar of het ook een juiste beslissing zal blijken te zijn, hangt van heel veel onzekere factoren af die je niet kunt weten of overzien.'

Is dat bij strafrecht gemakkelijker? Daar zit je toch soms ook te dubben?

'Ja, maar dat is een andere beslissing. Simpel gezegd moet je bekijken of bewezen kan worden dat iemand het gedaan heeft. Je moet kijken of er genoeg informatie in het dossier zit, dat onderbouw je en dat is het, grof gezegd. Vervelend, maar dan gaat iemand voor een paar weken of maanden de gevangenis in. Als het een langere straf is, dan heeft iemand dat meestal ook wel over zichzelf afgeroepen. Dat is emotioneel veel minder zwaar. Zodra het om kinderen gaat, zodra het dus ongrijpbaar is en de rapporten subjectiever zijn, dan moet je het vooral ook doen met je eigen intuïtie en de indruk die je van de ouders hebt. Het is een beslissing die veel ingrijpender is, maar die genomen móet worden. Als je twijfelt kun je het met een collega bespreken en als het erg ingewikkelde zaken zijn, doen we het met zijn drieën. Wat bijvoorbeeld ook vaak speelt bij uit huis geplaatste kinderen, is dat de ouders enorm gaan vechten om die kinderen terug te krijgen. Ze gaan strijd voeren over de ruggen van de kinderen heen. Op dat moment mislukt het in het pleeggezin, want de kinderen voelen het aan en gaan ► Vakblad voor Contextuele Hulpverlening 7

zich afzetten uit loyaliteit naar de eigen ouders. Dan rest er soms geen andere keuze dan terugplaatsing naar de eigen ouders, terwijl je weet dat het kind in het pleeggezin, als die strijd niet was gevoerd, feitelijk veel beter af was geweest. Op dat moment ben je als kinderrechter niet blij, maar het kind laten zitten kan ook niet. Dat vond ik altijd ontzettend lastig.’

Maakt het feit dat je zelf een jong kind hebt het ook lastiger?

‘Nee, ik geloof dat ik dat nooit zo heb gezien. Het is toch zo’n andere wereld met zulke heftige dingen dat ik dat niet meer in mijn eigen levenssfeer plaats.’

Je zegt dat je als kinderrechter nog al eens last had van machteloosheid en dat je het idee hebt dat het vroeger anders was.

‘Ja, vroeger kon je als kinderrechter meer zelf sturen, maar het blijft natuurlijk de vraag hoe er gecontroleerd werd. Wie controleert jou als rechter of jij de juiste beslissing hebt genomen? De rechtsbescherming is nu beter. De stelselwijziging is er niet voor niets gekomen.’

Zou je weer kinderrechter willen worden, als men na deze periode van strafrecht zegt dat je het nog eens mag doen?

‘Misschien over tien jaar, maar niet nu, nee. Op een gegeven moment had ik echt genoeg van de heftigheid, de boosheid en de ongrijpbaarheid.’

Kan je op de functie van kinderrechter solliciteren?

‘Ja, maar het is een zware selectie. Je moet verschijnen voor een commissie met zes personen en je krijgt een psychologische test. Vervolgens moet je een cursus volgen van zes maanden en daarna mag je bij de *8 Vakblad voor Contextuele Hulpverlening*

rechtbank beginnen. Je wordt dan gedurende anderhalf jaar voortdurend bekeken bij alles wat je doet, om te zien of je voldoet. Uiteindelijk word je benoemd.’

En de stap naar familierecht?

‘Ik begon met vreemdelingenrecht, asielzoekers. Ik had een heel naïef idee over familierecht. Ik wist helemaal niet hoe ernstig en ellendig dat kon zijn. En toen men zei: ‘Ga jij de kinderkamer maar doen’, klonk het gewoon leuk. En dan val je dus van de ene ellende in de andere. Uiteindelijk is het wel heel intrigerend en wat ik er vooral leuk aan vond, is dat het erg op communicatie aankomt. Dat het belangrijk is dat je de dingen duidelijk zegt, de boel aanzwengelt, dat je weer een beetje hoop biedt of af en toe streng bent en een ouder toespreekt. Al die eigenschappen worden ontwikkeld in een spanningsveld van voortdurende explosies. Het is leuk als je dat op een gegeven moment een beetje in de vingers krijgt. Dat is misschien wel het moeilijkste van het werk. Om met al die emoties om te gaan, om die een beetje te kanaliseren en om een soort vertrouwen uit te stralen dat als jij het zegt, het goed is.’

Heb je wel eens gehoord van de contextuele benadering en van Nagy? Heeft dat een plek in de opleiding tot kinderrechter?

‘Nee, ik kan me iets voorstellen bij de contextuele benadering, maar dan vul ik het zelf in. In de opleiding krijg je algemene noties over psychiatrische stoornissen of verslaving en de gevolgen, de sociale kaart, dus van de instellingen waar je naar toe kunt, de ontwikkeling van een kind, de verschillende stadia en de hechtingsstoornissen. Niet veel over hulpverlening.’

Een belangrijk begrip in de contextuele

theorie is loyaliteit – en dan vooral de existentiële loyaliteit, de onverbreekelijke band tussen ouders en kinderen. Eigenlijk het voorbeeld dat jij daarstraks gaf: als ouders erg gaan protesteren, kan het kind niet meer aarden in het pleeggezin. Dat voelt dan als ontrouw aan de ouders. Ook als je iedereen recht wilt doen, zoals je vertelde, kan het contextuele gedachtegoed helpend zijn.

‘Ik weet dat ik erg van het harmoniemodel ben. Maar als rechter moet je toch gewoon man en paard noemen en zeggen: hier is een conflict. Dat is natuurlijk voortdurend aan de orde: jij zegt dit en jij zegt dat. Op dat moment verscherp je de tegenstelling. Dat gaat soms een beetje tegen mijn natuurlijke neiging in om de sfeer toch vooral goed te houden. Op een gegeven moment ken je je sterke eigenschappen en je zogenaamde valkuilen en de kunst is om daar goed mee om te gaan.’

Is die natuurlijke neiging ergens geworteld? Is het, gezien je geschiedenis, ook logisch en is het ergens terug te vinden?

‘Dat vind ik eigenlijk wel moeilijk. Het zal ongetwijfeld aan mijn opvoeding liggen, mijn prille jeugd. Mijn moeder is ook wel van het toedekken, en dat haat ik juist!’

Eigenlijk gek dat je dat dan zelf ook gaat doen. Ouders dragen uit wat ze belangrijk vinden en de kinderen pikken die boodschap feilloos op. Je zou je kunnen afvragen wat jij nu weer aan je dochter meegeeft.

‘Eh?’

Heeft ze al eens gezegd wat ze wil in het leven? Hoe oud is ze?

‘Ze is nu dertien en... oh, wat erg. Ze zei dat ze advocaat wilde worden! Geen rechter, want dat vindt ze te saai!’ ◀